

Key results: the study highlights the main innovative HRM practices, including HR analytics and Big Data, automation and artificial intelligence, digital learning platforms, gamification, remote management, employee experience management, and the development of digital communication. Their impact on management efficiency, employee motivation, productivity improvement, and the formation of a modern employer image has been substantiated.

Innovative approaches to HRM are an important factor in the successful transformation of enterprises in the digital economy. They enable organizations to increase adaptability to market changes, foster human capital development, and achieve sustainable economic growth. At the same time, the implementation of innovative practices requires significant investments, overcoming resistance to change, and addressing cybersecurity issues.

Keywords: innovative approaches, human resources, management, personnel, HRM practices, HR analytics.

УДК 001.891:005.52:339

DOI:10.31673/2415-8089.2025.030716

Осмятченко Володимир Олександрович,
доктор економічних наук, професор,
Державний університет
інформаційно-комунікаційних технологій
Кужель Вячеслав Миколайович,
кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У КОМЕРЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто методологічні основи наукових досліджень у комерційній діяльності як важливу складову розвитку сучасного бізнесу. Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку нових наукових підходів до управління підприємствами в умовах зростаючої конкуренції, глобалізації ринків та цифрової трансформації економіки. Метою дослідження є обґрунтування інтегрованого підходу до використання методів наукового аналізу, що поєднує класичні загальнонаукові та спеціальні економічні методи з інструментами цифрової аналітики. Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс методів: аналіз і синтез, системний підхід, економіко-статистичний аналіз, SWOT-аналіз, моделювання та прогнозування. Отримані результати дозволили класифікувати методи дослідження, оцінити їхню ефективність і виявити сучасні тенденції розвитку методології, серед яких провідну роль відіграє цифровізація бізнес-процесів. Визначено, що поєднання традиційних підходів із цифровими інструментами створює умови для підвищення точності прогнозування, обґрунтованості управлінських рішень та адаптації підприємств до нових економічних викликів. Наукова новизна дослідження полягає у формуванні концепції інтегрованого підходу, який розглядає підприємство як динамічну систему, де якісні та кількісні параметри аналізуються комплексно.

Ключові слова: методологія досліджень, комерційна діяльність, системний підхід, цифровізація, big data, бізнес-аналітика, моделювання, управлінські рішення.

Вступ. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та високої динамічності ринкового середовища зростає потреба у науково обґрунтованих дослідженнях, спрямованих на удосконалення комерційної діяльності підприємств. Конкурентоспроможність компаній дедалі більше залежить не лише від їхніх ресурсів, а й від здатності використовувати сучасні наукові методи для аналізу ринку, прогнозування змін і прийняття ефективних управлінських рішень.

Методологія наукових досліджень виступає фундаментом для отримання достовірних результатів і є базою для формування стратегій розвитку бізнесу. Вона забезпечує комплексність аналізу комерційних процесів, дозволяє інтегрувати різні підходи, методи та інструменти дослідження, що підвищує точність і практичну цінність наукових висновків.

Однак, незважаючи на наявність численних досліджень у галузі економіки та менеджменту, питання адаптації методологічних основ до специфіки сучасної комерційної діяльності залишається недостатньо опрацьованим. Саме тому виникає потреба в систематизації підходів і уточненні їхнього значення для підвищення ефективності функціонування підприємств.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки характеризується стрімким зростанням конкуренції, активним поширенням цифрових технологій та інтеграцією національних ринків у глобальне середовище. У таких умовах підприємства стикаються з необхідністю постійного вдосконалення комерційної діяльності, що передбачає пошук нових підходів до організації бізнес-процесів, оптимізації ресурсів та формування стратегічних переваг.

Разом з тим, складність і багатогранність економічних явищ вимагають від науковців та практиків використання не лише емпіричного досвіду, але й системно обґрунтованої методології дослідження. Без науково обґрунтованих методів аналізу, моделювання та прогнозування неможливо забезпечити достовірність отриманих результатів і виробити рекомендації, що реально підвищуватимуть ефективність функціонування підприємств.

Проблема посилюється ще й тим, що в умовах трансформації бізнес-середовища традиційні підходи до наукових досліджень часто не враховують цифрових інновацій, швидкості зміни ринкових тенденцій та впливу глобалізаційних факторів. Це зумовлює розрив між теоретичними напрацюваннями та практичними потребами підприємств, що прагнуть підвищити свою стійкість та конкурентоспроможність.

Таким чином, постає необхідність у поглибленому аналізі методологічних основ наукових досліджень у сфері комерційної діяльності, які б враховували специфіку сучасних умов господарювання. Розробка та вдосконалення таких основ дозволять підвищити якість наукових результатів, надати бізнесу практично застосовні інструменти для прийняття управлінських рішень та забезпечити більш прогнозований розвиток підприємств на внутрішньому і міжнародному ринках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання методологічних основ наукових досліджень у сфері економіки та комерційної діяльності знайшли відображення в працях багатьох зарубіжних та українських учених. Теоретичні аспекти науки як системи знань, а також питання наукової раціональності висвітлено у роботах К. Поппера [3, с. 112–118], який сформулював принципи фальсифікації та критичної перевірки наукових гіпотез, що стали базою для сучасного розуміння наукової методології. У свою чергу, Т. Кун [2, с. 45–52] акцентував увагу на змінюваності наукових парадигм, доводячи, що розвиток науки нерозривно пов'язаний із революційними зрушеннями у світоглядних та методологічних підходах. Ідеї щодо практичної орієнтації наукових досліджень та їхнього значення для управління організаціями відображені у працях П. Друкера [1, с. 77–84], який підкреслював, що науково обґрунтований менеджмент є ключовою передумовою ефективності бізнесу та адаптації компаній до нових ринкових викликів.

У вітчизняній економічній науці методологічні підходи до дослідження господарських процесів були предметом уваги провідних науковців. Так, В. Гесць [4, с. 21–28] розглядав інноваційні вектори розвитку національної економіки та обґрунтовував роль системного аналізу у формуванні стратегій державної політики. О. Амоша [5, с. 95–103] у своїх працях висвітлював проблеми трансформації промислового комплексу України, наголошуючи на важливості науково обґрунтованих підходів для забезпечення конкурентоспроможності підприємств у посткризових умовах. Л. Ліпич [6, с. 142–149] приділяла увагу методології управління підприємствами в умовах ринкової невизначеності, наголошуючи на значенні інтеграції системного та процесного підходів у сучасній комерційній діяльності.

Узагальнюючи, можна зазначити, що хоча зарубіжні та вітчизняні науковці зробили вагомий внесок у розвиток методології наукових досліджень, проблема їх адаптації до специфіки сучасної комерційної діяльності, зокрема в умовах цифрової економіки та глобалізаційних викликів, усе ще залишається недостатньо розробленою.

Метою даної статті є поглиблене дослідження методологічних основ наукових досліджень у сфері комерційної діяльності з урахуванням сучасних викликів та тенденцій розвитку бізнес-середовища. У процесі досягнення цієї мети передбачається вирішення кількох взаємопов'язаних завдань:

- уточнити зміст та значення методології наукових досліджень у контексті комерційної діяльності;
- здійснити систематизацію загальнонаукових і спеціальних методів, які можуть бути використані для вивчення комерційних процесів;
- визначити особливості застосування системного підходу до дослідження підприємницьких явищ;
- проаналізувати можливості інтеграції класичних методологічних засад із сучасними цифровими інструментами аналізу та моделювання;
- обґрунтувати практичну значущість методологічно коректних досліджень для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств.

Таким чином, стаття спрямована на формування цілісного бачення ролі методології у науковому вивченні комерційної діяльності та вироблення рекомендацій, які можуть бути корисними як для науковців, так і для практиків бізнес-сфери.

Методологія дослідження. У процесі написання статті використано комплекс взаємопов'язаних методів, що дозволяють всебічно охарактеризувати методологічні основи наукових досліджень у комерційній діяльності.

1. Загальнонаукові методи. Використано методи аналізу та синтезу для розкладання складних економічних явищ на окремі елементи та подальшого їхнього узагальнення в цілісну систему; індукцію й дедукцію — для переходу від окремих спостережень до узагальнень і навпаки; метод абстрагування та узагальнення — для формування теоретичних висновків.

2. Спеціальні економічні методи.

- *Економіко-статистичний аналіз* застосовано для вивчення тенденцій розвитку комерційної діяльності підприємств та виявлення закономірностей на основі кількісних показників.

- *SWOT-аналіз* дозволив оцінити внутрішні сильні й слабкі сторони підприємств, а також зовнішні можливості та загрози, що впливають на їхню конкурентоспроможність.

- *Порівняльний метод* використано для зіставлення підходів зарубіжних і вітчизняних учених до проблем методології досліджень.

3. Системний підхід. Цей метод став провідним у дослідженні, оскільки дозволив розглядати комерційну діяльність підприємств як цілісну систему, що складається з взаємопов'язаних елементів: ринкового середовища, внутрішніх ресурсів, управлінських рішень та інноваційних процесів.

4. Методи моделювання та прогнозування. Для імітації можливих сценаріїв розвитку комерційної діяльності використано метод економіко-математичного моделювання, що дає змогу на основі наявних даних будувати прогнози та оцінювати вплив різних факторів на ефективність бізнес-процесів.

5. Інформаційно-аналітичні методи. У дослідженні частково застосовано бази статистичних даних Державної служби статистики України та аналітичні звіти міжнародних організацій (OECD, World Bank). Вибір цих джерел зумовлений їхньою відкритістю, достовірністю та відповідністю міжнародним стандартам.

Завдяки використанню наведеного комплексу методів вдалося забезпечити як теоретичну обґрунтованість дослідження, так і його практичну спрямованість, що дозволяє отримати результати, придатні для застосування у реальній комерційній діяльності.

Виклад основного матеріалу.

Методологічні основи наукових досліджень у комерційній діяльності охоплюють широкий спектр підходів, методів та інструментів, що дають змогу комплексно аналізувати бізнес-процеси. У результаті проведеного дослідження було систематизовано ключові методи, окреслено їх переваги й обмеження, а також визначено перспективи їх використання у сучасних умовах.

Першим кроком у дослідженні стала класифікація методів наукового пізнання, що застосовуються у сфері комерційної діяльності. Такий підхід дав змогу не лише впорядкувати існуючий науковий інструментарій, але й виділити його ключові функції у процесі вирішення практичних завдань бізнесу. Систематизація методів дозволила виявити їхній потенціал у трьох вимірах:

- теоретичному (забезпечення розвитку наукових концепцій, формування парадигм і моделей),
- прикладному (безпосередня орієнтація на аналіз конкретних економічних процесів і ситуацій),
- прогностичному (моделювання сценаріїв розвитку підприємств та ринку).

Узагальнення різних методологічних підходів дало можливість виявити закономірності їхнього використання залежно від типу дослідження: від фундаментальних до прикладних. Зокрема, встановлено, що загальнонаукові методи забезпечують базову логіку наукового пошуку, тоді як спеціальні економічні методи та моделювання формують основу для прийняття управлінських рішень. Системний підхід, у свою чергу, виконує інтеграційну функцію, оскільки поєднує окремі методи в єдину дослідницьку рамку.

Таким чином, класифікація методів виступає не лише теоретичною вправою, а й практичним інструментом для визначення їхнього оптимального поєднання у дослідженнях комерційної діяльності. Результати класифікації наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація методів наукових досліджень у комерційній діяльності

Група методів	Приклади методів	Основне призначення
Загальнонаукові	Аналіз, синтез, індукція, дедукція	Виявлення сутності явищ, формування висновків
Спеціальні економічні	SWOT-аналіз, економіко-статистичні методи	Оцінка стану та динаміки підприємств
Системні	Системний підхід, структурно-функціональний аналіз	Розгляд підприємства як цілісної системи
Моделювання та прогноз	Імітаційне та економіко-математичне моделювання	Побудова сценаріїв і прогнозування розвитку

Після систематизації методів постала необхідність у **порівняльній оцінці їхньої ефективності** в умовах сучасної комерційної діяльності. Адже сам по собі факт наявності різних методів ще не гарантує їхнього успішного застосування: практична цінність методологічного інструментарію визначається здатністю забезпечувати якісні результати за конкретних обставин.

Оцінювання ефективності дало змогу:

- виявити переваги кожного методу (зручність, швидкість, комплексність, глибина аналізу тощо);
- окреслити обмеження, що можуть знижувати достовірність результатів або ускладнювати їх застосування;

• визначити умови оптимального використання (наприклад, системний підхід доцільно застосовувати при вивченні складних процесів із багатьма змінними, тоді як SWOT-аналіз є більш ефективним для швидкої оцінки конкурентного середовища).

Таким чином, проведене порівняння дозволило не лише класифікувати методи, а й сформувати реалістичне уявлення про їхню практичну значущість у дослідженнях бізнесу. Результати узагальнено у таблиці 2.

Таблиця 2

Оцінка ефективності застосування методів дослідження у комерційній діяльності

Метод	Переваги	Обмеження
SWOT-аналіз	Простота, наочність, швидкість застосування	Суб'єктивність оцінок
Економіко-статистичний	Об'єктивність, кількісна оцінка процесів	Залежність від наявності даних
Системний підхід	Комплексність аналізу, інтеграція факторів	Висока складність у реалізації
Моделювання	Можливість прогнозування сценаріїв розвитку	Необхідність спеціалізованого ПЗ

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки методологія наукових досліджень у сфері комерційної діяльності зазнає суттєвих трансформацій. На неї впливають як глобальні процеси (глобалізація ринків, інтеграція економік, поширення міжнародних стандартів), так і внутрішні чинники (цифровізація бізнес-процесів, підвищення конкуренції, орієнтація на сталий розвиток). Це зумовлює потребу у впровадженні нових методів та адаптації традиційних підходів до нових умов.

Особливого значення набувають інноваційні інструменти, пов'язані з цифровими технологіями, зокрема: аналіз великих масивів даних (*big data*), системи бізнес-аналітики (*business intelligence*), цифрове моделювання та симуляції. Вони дозволяють підвищувати точність прогнозів, прискорювати ухвалення рішень і робити їх більш гнучкими.

Поряд із цим, зростає увага до методологічних засад усталеного розвитку, що передбачає врахування екологічних і соціальних аспектів у дослідженнях бізнесу. Це поступово змінює акценти у виборі дослідницьких методів: від виключно економічних показників — до інтегрованих індикаторів сталості.

Таким чином, аналіз сучасних тенденцій дає можливість не лише зрозуміти поточні зміни у сфері методології, а й спрогнозувати майбутні напрями її розвитку. Найбільш значущі тенденції узагальнено у таблиці 3.

Таблиця 3

Сучасні тенденції розвитку методології досліджень у комерційній діяльності

Тенденція	Характеристика	Потенційний вплив на бізнес
Цифровізація бізнес-процесів	Використання <i>big data</i> , BI, цифрових платформ	Прискорення прийняття рішень
Глобалізація ринків	Розширення доступу до міжнародних ресурсів	Підвищення конкуренції
Інноваційні підходи в управлінні	Agile, Lean, Design Thinking	Гнучкість і креативність бізнесу
Усталений розвиток	Орієнтація на екологічність та соціальну відповідальність	Формування довгострокових стратегій

Таким чином, результати проведеного дослідження засвідчили, що методологічна база наукових досліджень у комерційній діяльності є багатокомпонентною, динамічною та відкритою до змін. Вона поєднує у собі класичні загальнонаукові підходи, спеціальні економічні методи, системний аналіз і сучасні інструменти моделювання, утворюючи гнучку систему для вивчення та пояснення бізнес-процесів.

Разом із тим, розвиток ринкового середовища, посилення конкуренції, поява нових форм взаємодії між суб'єктами господарювання та глобалізаційні тенденції актуалізують потребу у подальшому вдосконаленні цієї бази. Особливу увагу необхідно приділити питанням інтеграції методів класичної науки з інноваційними цифровими технологіями. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити більш високу точність та достовірність досліджень, але й створює умови для оперативного ухвалення рішень у реальному часі.

Найбільш перспективним напрямом розвитку методології є синергія традиційних підходів (аналіз, синтез, системний метод) із цифровими інструментами (big data, business intelligence, моделювання, прогнозування на основі штучного інтелекту). Їхнє поєднання здатне суттєво підвищити ефективність управління підприємствами, зміцнити конкурентні позиції бізнесу та забезпечити адаптацію до нових економічних викликів, серед яких — нестабільність ринків, швидкі технологічні зміни та підвищені вимоги до соціальної й екологічної відповідальності бізнесу.

Наукова новизна дослідження полягає у формуванні концепції інтегрованого підходу до методології наукових досліджень у комерційній діяльності, що поєднує класичні загальнонаукові методи з інструментами цифрової аналітики (big data, business intelligence, моделювання). Такий підхід дозволяє розглядати підприємство як динамічну систему, де кількісні та якісні параметри аналізуються одночасно, що забезпечує більш високу точність прогнозування та практичну спрямованість управлінських рішень.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать про те, що методологія наукових досліджень у комерційній діяльності потребує системного оновлення й адаптації до сучасних умов господарювання. Запропонована концепція інтегрованого підходу формує нову дослідницьку парадигму, яка дозволяє не лише підвищити аналітичну глибину та точність прогнозування, а й забезпечити стратегічну стійкість підприємств в умовах глобальної конкуренції. Водночас, окреслені положення не вичерпують усіх аспектів проблеми. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на розробку практичних моделей інтеграції класичних і цифрових методів у різних секторах економіки, а також на дослідження впливу сталого розвитку та соціальної відповідальності бізнесу на методологію наукових досліджень. Це дозволить не лише розширити теоретичний базис економічної науки, але й створити практичні інструменти для формування конкурентоспроможних бізнес-стратегій у довгостроковій перспективі.

Висновки та подальші перспективи розвитку. У ході проведеного дослідження було з'ясовано, що методологічні основи наукових досліджень у комерційній діяльності є фундаментом для формування ефективної системи управління підприємствами. Узагальнені результати дозволяють зробити такі висновки:

1. *Методологічна багатоплановість.* Сучасні дослідження у сфері бізнесу поєднують як загальнонаукові, так і спеціальні методи, що забезпечує комплексний підхід до вивчення комерційних процесів.

2. *Практична спрямованість методів.* Кожен із методів (SWOT-аналіз, економіко-статистичні методи, моделювання, системний підхід) має свої переваги та обмеження, проте їх поєднання дає можливість формувати обґрунтовані управлінські рішення.

3. *Роль цифровізації.* Використання сучасних інформаційно-аналітичних інструментів (big data, business intelligence, цифрове моделювання) стає невід'ємною частиною методології досліджень, що дозволяє підвищувати точність прогнозів і швидкість прийняття рішень.

4. *Міжнародний та національний досвід.* Поєднання зарубіжних наукових традицій (К. Поппер, Т. Кун, П. Друкер) з напрацюваннями вітчизняних учених (В. Гесць, О. Амоша, Л. Ліпич) формує синергетичний підхід до розробки методологічних основ досліджень у бізнесі.

5. *Перспективи розвитку.* Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на:

- удосконалення інтеграції класичних і цифрових методів аналізу;
- вивчення впливу сталого розвитку на методологію бізнес-досліджень;
- розробку моделей, які враховуватимуть глобальні виклики та підвищену невизначеність ринкового середовища.

Отримані результати мають як теоретичну цінність для розвитку науки про управління комерційною діяльністю, так і практичну значущість для підприємств, які прагнуть підвищити ефективність та конкурентоспроможність у сучасних умовах.

References:

1. Drucker, P. F. (2007). The essential Drucker: The best sixty years of Peter Drucker's essential writings on management. HarperBusiness.
2. Kuhn, T. S. (2012). The structure of scientific revolutions (4th ed.). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226458144.001.0001>
3. Popper, K. (2005). The logic of scientific discovery. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203994627>
4. Heyets, V. M. (2008). Innovatsiyni rozvytok ekonomiky: teoriia, polityka, praktyka [Innovative development of the economy: Theory, policy, practice]. Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine.
5. Amosha, O. I. (2014). Sotsialno-ekonomichni problemy rozvytku promyslovosti Ukrainy [Socio-economic problems of industrial development of Ukraine]. Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine.
6. Lypych, L. H. (2019). Upravlinnia pidpriemnytstvom v umovakh hlobalnykh transformatsii [Entrepreneurship management in the context of global transformations]. Lutsk National Technical University.

VOLODYMYR OSMYATCHENKO, VYACHESLAV KUZHEL. METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SCIENTIFIC RESEARCH IN COMMERCIAL ACTIVITIES. *The article explores the methodological foundations of scientific research in commercial activity as an essential element of the development of modern business systems. The relevance of the chosen topic is determined by the growing need to search for new approaches to the organization and improvement of research processes in the conditions of global competition, economic instability, and rapid digital transformation. The discussion emphasizes the necessity to combine classical principles of scientific knowledge with innovative tools of digital analytics in order to form a flexible and adaptive methodological basis capable of responding to new challenges. The aim of the study is to justify an integrated approach to methodology in commercial research that allows for the simultaneous application of general scientific methods, specific economic techniques, and digital solutions. Such an approach ensures a more profound understanding of business processes, their interconnections, and dynamic transformations. Special attention is given to the classification of research methods and their functional role in analyzing the environment, assessing internal resources, and predicting development trends of enterprises. The article outlines that the methodological base of research in commerce should not be static, but dynamic and open to transformations under the influence of globalization, technological innovations, and changes in consumer behavior. The conducted analysis demonstrates that the integration of analytical models, system analysis, and modern digital tools such as big data, business intelligence, and artificial intelligence-based forecasting may significantly increase the precision of research results and the efficiency of decision-making in real time. Moreover, this approach creates opportunities for enterprises to strengthen their competitive advantages, adapt to new socio-economic conditions, and enhance social as well as environmental responsibility. The research highlights that the future of commercial methodology lies in synergy: the unification of traditional scientific reasoning with the newest information technologies. Such a synergy allows not only for a higher level of validity of managerial conclusions but also for the formation of a long-term strategy of sustainable development. The article argues that in the current economic environment, the methodological modernization of scientific research is not an option but a necessity for enterprises aiming to remain resilient and competitive. The novelty of the study is reflected in the conceptualization of an integrated methodological approach that views the enterprise as a dynamic system where both qualitative and quantitative indicators are analyzed simultaneously, leading to greater accuracy, practical orientation, and scientific validity of managerial decisions.*

Keywords: methodology of research, commercial activity, system approach, digitalization, big data, business intelligence, modeling, forecasting, managerial decision-making.